

ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ ТАШХИС

оид ба диссертатсияи номзадии Раҳматуллоева Гулханда Абдуллоевна «Муносибатҳои гендерӣ дар фолклори маросимии занҳои Бадахшон». – Хучанд, 2019. – 189 с.

Диссертатсияи номзадии Раҳматуллоева Гулханда Абдуллоевна ба таҳқиқи муносибатҳои гендерӣ ва фолклори маросимии ду минтақаи вилояти Бадахшон (Шугнон ва Рӯшон) бахшида шудааст. Воқеан аз диди гендерӣ таҳқиқ намудани масъалаҳои иҷтимоӣ, адабӣ, таърихӣ, мардумшиносӣ, аз ҷумла фолклорӣ, дар кишварҳои гуногуни олам диққати олимону ба худ ҷалб намуда, яке аз масъалаҳои мубрам ба шумор меравад.

Навоварии таҳқиқ пеш аз ҳама дар он аст, ки дар рисола аввалин маротиба оид ба муносибати гендерии матнҳои фолклорӣ дар раванди маросимҳои мардумӣ муҳоҷиса шудааст. Аз таҳқиқи Г.Раҳматуллоева чунин бардошт мешавад, ки дар ҷомеа аз замонҳои қадим то имрӯз занҳо барои нигоҳ доштани расму оинҳо, дар раванди он иҷро намудани матнҳои фолклорӣ нақши арзишманде доштаанд. Маълум мегардад, ки шахсияти баъзе занҳо барои аз насл ба насл интиқол додани матнҳои фолклорӣ муҳим будааст.

Ба гуфти муаллифи рисола дар таҳқиқи фолклоршиносон оид ба мавқеи занон дар ҳаёти маънавии мардум ва репертуари фолклории занони Бадахшон, ҳангоми баргузории маросимҳо дида шавад ҳам, аммо оид ба масъалаи муносибатҳои гендерӣ ва матнҳои фолклорие, ки фақат аз ҷониби занҳо гуфта шудаанд, рисолаи махсуси илмӣ то ба ҳол таълиф нашудааст. Хуб аст, ки муаллиф дар асоси маводи зиёди матнҳои фолклорӣ ин масъаларо таҳқиқ менамояд. Дигар ин ки дар рисола таҳқиқ ва таҳлили муносибатҳои гендерӣ дар фолклори маросимии бонувони Бадахшон, ки дар тӯли таърих соҳиби хати махсуси худ набуданд, муҳим аст.

Муаллиф дар рисола аз гурӯҳи забонҳои помирӣ, фақат ба маводи фолклори ду забон – шугнонӣ ва рӯшонӣ таъя намуда, бархе аз маводи фолклории бори аввал гирдовардаи худро чун санади илмӣ мавриди таҳқиқ қарор додааст, ки дар фолклоршиносии тоҷик муҳим ва саривақтӣ аст.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, номгӯи гӯяндагон, рӯйхати адабиёт иборат мебошад. Диссертант дар муқаддима дар бораи аҳамият, дараҷаи омӯзиши мавзӯ, мақсаду ҳадафҳои таҳқиқ, наwgонӣ,

манбаъҳо, асоси назарӣ ва методи таҳқиқро нишон додааст. Баъдан дар се боб оид ба масъалаҳои дар пеш гузоштааш назари хешро баён менамояд.

Унвони боби якуми диссертатсия «**Муносибатҳои гендерӣ ва маросимҳои фольклорӣ**» буда, аз ду фасл иборат аст. Муаллиф дар фасли якуми ин боб, ки «**Масъалаҳои гендерӣ ва фольклор**» ном дорад, оид ба масъалаҳои гендерӣ ва мавқеи онҳо дар байни илмҳои ҷомеашиносӣ маълумот додааст. Маълумоти илмӣ муҳаққиқ роҷеъ ба омӯзиши муносибатҳои гендерӣ ва маросимҳои фольклорӣ аз чанд ҷиҳат ҷолиб аст.

Диссертатсия навис зикр мекунад, ки «Истилоҳи «гендер» ба сифати инъикоси муносибатҳои иҷтимоии одамон фаҳмида мешавад, ки мансубият ба табақа, гурӯҳ, аломатро нишон медиҳад. Дар ин фасл муаллиф дар асоси сарчашмаҳои илмӣ фикри олимони гендершиносро оварда, моҳияти муносибатҳои гендериро дар илми фольклоршиносӣ нишон додааст.

Фасли дуюми боби аввал «**Муносибатҳои гендерӣ ва нақши занҳои бистеъдод дар фольклори маросимӣ мардуми Бадахшон**» ном дошта, дар он роҷеъ ба муносибати гендерии занҳо дар ниғаҳдории фольклор дар рафти маросимҳои мардуми Бадахшон сухан гуфта шудааст. Муаллиф аз байни гӯяндагони моҳир чун падидаи гендерӣ дар бораи фаъолияти ҷор нафар – Ҳуснибону Машрабова, Моҳҷон Назардодова, Тофиямо Заҳробекова, Дурмалик Давлатназарова ба таври мухтасар сухан ронда, нақши онҳоро дар иҷрои асарҳои фольклорӣ ва дар расму оинҳои хоси ҳаёти мардуми Шугнону Рӯшон мавриди таҳлил қарор додааст.

Боби дуюми рисола «**Фольклори маросимӣ дар иҷрои занҳои Бадахшон**» ном дорад, ки он аз ду фасл иборат аст. Унвонҷӯ дар фасли аввал «**Нақши зан дар таваллуд ва парвариши кӯдак**» оид ба таваллуди кӯдак, парвариши ояндаи вай ва матнҳои фольклории марбути он дар асоси маълумоти шифоҳии яке аз донандаҳои моҳири суннатҳои мардумӣ Тофиямо Заҳробекова сухан гуфтааст. Фасли дуюми боби дуюми рисола «**Фольклори маросимӣ пас аз таваллуди кӯдак**» ном дошта, ба таҳқиқу баррасии фольклори маросимҳои номгузорӣ, гаҳворабандон, дандонбуророн, мӯйсаргирон ва расму оини марбут ба табобати кӯдакон бахшида шудааст. Муаллиф мавқеи занҳоро дар номгузорӣ нишон дода, хондани дуоҳо ва иҷрои сурудҳои фольклориро, ки маросимро гуворо месозанд, муфассал шарҳ додааст. Аз ҷумла дар раванди баррасии оини «**Гаҳворабандон**» мавқеи хос доштани матнҳои

фолклорӣ нишон додааст; ҳангоми таҳқиқи маросими «Дандонбуророн» оид ба нозукиҳои ҳаёти кӯдак ва дар рафти он чи гуна аз матнҳои фолклорӣ истифода намудани занонро ёдовар шудааст; оид ба «Маросими мӯйсаргирон» (сартарошон) сухан ронда, матни сурудҳо ва дуоҳоеро, ки асосан аз тарафи занон гуфта шудаанд, шарҳ додааст; ҳамчунин оид ба «Расму оин марбут ба табобати кӯдакон» сухан ронда, роҷеъ ба мавқеи матнҳои фолклорӣ ба монанди дуоҳо ва байтҳои, ки дар раванди беморӣ мавриди истифода қарор гирифтаанд, назари худро баён намудааст.

Боби сеюми рисола “Мавқеи фолклори маросимҳои шодӣ ва ғам дар иҷрои занҳо” номгузори шуда, аз се фасл иборат мебошад. Муаллиф дар фасли якум «Фолклори занҳо дар раванди оинҳои наврӯзӣ» ба таҳлили нақши занҳо дар иҷрои фолклори марбути наврӯз, дар фасли дуюм «Мавқеи сурудҳои занона дар тӯи арӯсӣ»-ро, дар фасли сеюми «Марсия ва марсиясароии занҳо»-ро бо мисолҳо таҳқиқ намудааст.

Муаллиф воқеъбинона ёдовар мешавад, ки маҳз ба воситаи фаъолияти занҳо, чун падидаи гендерӣ, маросимҳои наврӯзӣ, арӯсӣ, марсия ва марсиясароӣ то замони мо расидааст. Дар партави тадқиқоти муаллиф муайян мегардад, ки занҳо матнҳои зиёдеро бо вариантҳои то замони оварда ба ин васила гузаштаре бо имрӯз пайвастаанд.

Диссертатсия аз он ҷиҳат ҷолиб аст, ки муҳаққиқ, дар чараёни таҳқиқ аз методҳои умумии илмҳои фолклоршиносӣ, мардумшиносӣ, адабиётшиносӣ, забоншиносӣ, ҳамчунин муқоисавӣ, таърихӣ ва ғайра истифода намудааст.

Хуб аст, ки диссертант дар ҳулосаи қор андешаҳои худро дар чанд банд ба таври мушаххас баён намуда, нақши занҳоро дар муносибатҳои гендерӣ дар қанори мардон гуфтааст.

Рӯйхати адабиёт дар асоси меъёр ва талаботҳои ҷорӣ мурағаб гардидааст.

Дар баробари ин дар диссертатсия баъзе камбудию ғалатҳо ба назар расиданд: Агар унвонҷӯ доираи муқоисаи муносибатҳои гендерии фолклори маросимии занҳоро ба таври боз ҳам васеътар мавриди пажӯҳиш қарор меод, арзиши илмии диссертатсия бештар мегашт.

Муаллиф дар шарҳи баъзе истилоҳҳои ҳоси забони маҳалҳои Шугнону Рӯшон бо овардани тарҷумаи дурусти тоҷикӣ маҳдуд шуда, ҷиҳати дарккунии маънои луғавии қалимаҳо аз назар дур мондааст. Ҳамчунин дар диссертатсия баъзе хатоҳои имлоӣ ё гуфтан мумкин аст хатоҳои техникаӣ ба назар расиданд.

Эродҳои зикршуда моҳияти илмии диссертатсияро кам намекунанд, муаллиф метавонад пас аз дифоъ хангоми нашр онҳоро ислоҳ намояд.

Мубрамии таҳқиқ, навоари илмӣ, дараҷаи омӯзиши масъала, аҳамияти назариявӣю амалии диссертатсияро ба назар гирифта, комиссия ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи Раҳматуллоева Гулханда Абдуллоевна дар мавзӯи «Муносибатҳои гендерӣ дар фолклори маросимии занҳои Бадахшон» тадқиқоти ба итмомрасидаи комил буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст.

Фишурдаи диссертатсия ва мақолаҳои нашршудаи унвонҷӯ фарогири мазмуну мухтавои диссертатсия мебошанд.

Кори диссертатсионии Раҳматуллоева Гулханда Абдуллоевна дар мавзӯи «Муносибатҳои гендерӣ дар фолклори маросимии занҳои Бадахшон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.01.09 – Фолклоршиносӣ мувофиқ, буда, онро ба дифоъ пешниҳод кардан мумкин аст.

Комиссияи таҳхиси фолклоршиносӣ, ки қорҳои илмию тадқиқотиашон ба ихтисоси 10.01.09 – Фолклоршиносӣ мувофиқ, аст, ба хайси муқарризони расмӣ пешниҳод менамояд:

Доктори илмҳои филология, профессори кафедраи журналистикаи ватанӣ ва байналмилалӣ Донишгоҳи славянии Русия ва Тоҷикистон Нуралиев Абдусаттор Нуралиев.

Номзади илмҳои филология, мудири шуъбаи фолклори Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии АИ ҶТ Мажнунов Абдуламин Абдулакимович.

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни.

Раиси комиссияи таҳхис:

Доктори илмҳои филология, профессор Файзуллоев Н.

Аъзои комиссияи таҳхис:

Доктори илмҳои филология, дотсент Муродӣ Н.

Номзади илмҳои филология, дотсент Бобоев С.С.